

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 23 mars 1939 kl. 4 e. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion, nr 272, angående utredning rörande möjligheterna att mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess *andra* tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 272, har herr *Andersson* i Rasjön m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning i huvudsaklig anslutning till de synpunkter, som i motionen närmare angivits, rörande möjligheterna att jämväl annorledes än genom offentliga arbeten mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar. *Motionen.*

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till den med här ifrågasvarande motion likalydande, inom riksdagens första kammare väckta motionen nr 191.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden från kommerskollegium, som i sin tur hört Stockholms, Göteborgs och Skånes handelskammare, och socialstyrelsen, varjämte utskottet berett Sveriges industriförbund, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige och Kooperativa förbundet tillfälle att inkomma med yttranden (se bil. 1—5). Slutligen har utskottet från riksbankschefen *Rooth* mottagit en muntlig orientering i frågan. *Yttranden.*

För egen del får utskottet anföra följande.

Utskottet anser sig kunna understryka vad motionärerna anført om den utomordentligt stora samhälleliga betydelsen av de spörsmål, som beröras i motionen. Statsmakterna hava också genom redan vidtagna åtgärder visat sig inse, att möjligheter att lindra verkningarna av det ekonomiska livets fluktuationer kunna vara tillfinnandes även annorledes än genom offentliga arbeten. Sålunda beslöt fjolårets riksdag om skattelättnader i form av ökad avskrivningsrätt och skattefrihet för medel, avsatta till konjunkturutjämningsfond. *Utskottet.*

Vissa pågående utredningar torde ock hava igångsatts av sådan anledning.

Under senare år torde väl den uppfattningen blivit allmänt omfattad, att samhället, på grund av samfundslivets alltmera komplicerade karaktär,

måste ingripa reglerande i större omfattning än tidigare förutsetts. För att kunna med utsikt till framgång neutralisera verkningarna av kriser inom näringslivet, måste givetvis statsmakterna tillförsäkras för ändamålet tillräckliga resurser av skilda slag. En naturlig förutsättning för effektiviteten och lämpligheten av statsmakternas åtgärder härvidlag är att såvitt möjligt skapa samförstånd rörande de olika medlens användning. Innan statsmakterna sålunda reglerande ingripa uti det enskilda näringslivet på sätt, som i varje enskilt fall kan finnas påkallat, synes det vara välbehänt, att näringslivets egna representanter beretts tillfälle att i samarbete med statsmakterna bidra till lösningen av spörsmålet hur och i vilken omfattning samhället skall utrustas med dylika resurser. Ur denna synpunkt har utskottet med tillfredsställelse konstaterat inledandet av systematiskt samarbete mellan regeringen och olika grenar av näringslivet. Vid de förhandlingar, som härvid redan under den närmaste framtiden komma att föras, komma med stor sannolikhet flera av de spörsmål, motionärerna behandlat, att upptagas till prövning.

I nu föreliggande motion anförs synpunkter, som måste anses såsom värdefulla. Andra dylika i liknande syfte kunna emellertid också givas. Så har exempelvis från kooperativa förbundet i dess ovan åberopade yttrande över motionen framhållits önskvärdheten att få uttrönt, huruvida den av vissa exportindustrier bedrivna avsättningspolitiken i olika situationer och på längre sikt verkligen i tillbörlig grad tager hänsyn till det samhälleliga intresset av en jämn produktion och avsättningsvolym inom industrien. Utan att i sak taga ställning till värdet av de synpunkter, som i motionen eller den däröver införskaffade utredningen angivits, anser sig utskottet emellertid böra förorda, att de göras till föremål för närmare överväganden och speciella undersökningar.

Huruvida hela det komplex av frågor, som avses i motionen, lämpar sig för en enhetlig utredning och bearbetning, torde vara tvivel underkastat. Vissa av spörsmålen äro, såsom av yttrandena framgår, redan föremål för utredning, exempelvis inom 1937 års arbetslöshetsutredning, rationaliseringskommittén, Västernorrlands- och Blekingeutredningarna o. s. v. Andra hava helt nyligen varit föremål för uppmärksamhet såsom av 1934 års byggnadsindustrisakkunniga i deras betänkande. Resultaten av det nyligen inledda samarbetet i hithörande frågor mellan regeringen och representanter för näringslivet kunna ock väntas giva värdefulla anvisningar vid bedömandet av formen för och omfattningen av ett eventuellt utredningsarbete om åtgärder för bekämpande av ekonomiska kriser. Vid dylika förhållanden anser utskottet den lämpligaste lösningen vara att organiserandet av ett fortsatt utredningsarbete i hithörande frågor anförtros åt Kungl. Maj:t, som därvid lämpligen kan överlämna till bearbetning vissa uppslag åt exempelvis statens konjunkturinstitut, efter eventuell anpassning därefter av dettas organisation och möjligheter, åt 1937 års arbetslöshetsutredning, rationaliseringskom-

mittén o. s. v., eventuellt vidtaga de andra åtgärder, som Kungl. Maj:t må finna lämpliga.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om verkställande av utredning i huvudsaklig anslutning till vad ovan anförts rörande möjligheterna att jämväl annorledes än genom offentliga arbeten mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar.

Stockholm den 17 mars 1939.

På utskottets vägnar:

GUSTAF NILSSON.

Närvarande: herrar *Nilsson* i Kristinehamn, *Persson* i Norrby, *Silfwerbrand**, *Söderdahl*, *Lindholm*, *Kyling**, fru *Alvén*, herrar *Nilson* i Eskilstuna, *Näsström* och *Hansson* i Hönö.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga 1.

Stockholm den 4 mars 1939.

Till Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott.

Genom beslut den 3 februari 1939 har Kungl. Maj:t anbefallt Kommerskollegium att avgiva och till Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott överlämna yttrande i anledning av motion nr 272 i andra kammaren vid innevarande års riksdag (likalydande med motion nr 191 i första kammaren). I motionen hemställes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning, i huvudsaklig anslutning till i motionen angivna synpunkter, rörande möjligheterna att jämväl annorledes än genom offentliga arbeten mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar.

Kollegium har i ärendet införskaffat bifogade yttranden från handelskammarna i Stockholm, Malmö och Göteborg.

Stockholms handelskammare har undersökt möjligheterna till lagring i utjämnande syfte av de i motionen som exempel anförda varorna och finner, att en av företagen i större utsträckning genomförd lagring vore förenad med stora vanskligheter. Vidare påpekas, att det torde vara omöjligt att med konstlade medel kompensera verkningarna av kriser, som ju till största delen härröra från utom vårt land verksamma krafter. I betraktande av den roll exportindustrien spelar i vår folkförsörjning kunde Sverige mindre än de flesta länder isolera sig från omgivningen. Beträffande byggnadsverksamheten, som i fråga om realkapitalbildningen spelade stor roll, framhållas vissa moment, vilka försvåra en konjunkturutjämnning.

Handelskammaren vill dock icke hava sagt att icke vissa positiva åtgärder kunde vidtagas för utbyggnad av det konjunkturpolitiska beredskapsprogrammet och pekar därvid på lämpligheten av att enskilda förbrukare vidtaga en lagring i smått av för deras verksamhet nödvändiga produktions- och konsumtionsartiklar. Vidare hänvisar handelskammaren till vissa redan vidtagna åtgärder i konjunkturmildrande riktning och till åtskilliga pågående utredningar, vilka mer eller mindre direkt avse de i motionen till behandling upptagna spörsmålen.

Ytterligare framhåller handelskammaren, att hela spörsmålet vore ägnat att upptagas till diskussion vid de direkta överläggningar mellan regeringsmakten och representanter för näringslivet, vilka, enligt vad som ställts i utsikt, inom den närmaste tiden skola taga sin början. I den mån praktiska uppslag därvid framkomme, kunde dessa måhända göras till föremål för fortsatt undersökning inom det nybildade »Industriens utredningsinstitut».

Slutligen hemställer handelskammaren, att föreliggande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Skånes handelskammare finner verktyget av konjunkturväxlingarna vara ett av vår tids mest brännande spörsmål och varje uppslag i detta hänseende borde omsorgsfullt prövas. Handelskammaren funne dock tveksamt, huruvida det avsedda syftet kunde vinnas genom en offentlig utredning av nu sedvanlig typ. Samma fråga hade tidigare dryftats av ett flertal statliga kommittéer och därvid torde ha framgått, att de åtgöranden, som kunde vidtagas inom ramen av nuvarande ekonomiska system och med bibehåll-

lande av fri utrikeshandel, vore skäligen begränsade. Positiva resultat kunde knappast väntas med mindre ifrågakommande uppslag upptoges till prövning på varje särskilt område och löstes från sina speciella förutsättningar under samråd och samverkan mellan staten och näringslivet. I denna uppfattning finge handelskammaren hemställa, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Handelskammaren i Göteborg har icke större tilltro till nu åsyftade åtgärder, men vill dock icke direkt avstyrka den föreslagna utredningen. Det syntes emellertid handelskammaren vara av vikt att i direktiven för utredningsmännen, vilka borde utgöras av inom näringslivet verksamma personer, uttryckligen framhållas angelägenheten av att åtgärder, som förutsätta statsingripanden i näringslivet, i möjligaste mån undvekas.

Kommerskollegium finner i likhet med motionärerna, att spørsmålet angående mildrandet av de ekonomiska fluktuationernas verkningar är av stort samhällligt intresse och att man, så långt detta med hänsyn till övriga samhällsekonomiska intressen är möjligt, bör försöka motverka de ekonomiska depressionerna genom köpkraftens bevarande och konjunkturstimulerande åtgärder.

Denna tankegång kommer även till uttryck i motionen, vilken emellertid som ett alternativ till de offentliga arbetena i främsta rummet rekommenderar statens medverkan för lagerproduktion inom kapitalvaruindustrierna och alldeles speciellt inom exportnäringarna.

Utan tvivel kan det vara både möjligt och tillrådligt att i speciella situationer och inom särskilda områden i viss omfattning rent temporärt tillgripa lagerproduktion, men det ter sig mycket tvivelaktigt, om lagerproduktionen kan anbefallas såsom allmänt konjunkturpolitiskt instrument.

Även om lagerproduktion i ett akut krisläge skulle vara ägnad att mildra de omedelbara och påtagliga krisstörningarna, kan det dock på goda skäl ifrågasättas, om den icke, därest den sattes i system, skulle komma att fördjupa depressionen och framför allt fördröja den ekonomiska återhämtningen. Lagerhållningens roll i konjunkturutvecklingen kan väl ännu icke sägas vara i alla avseenden klarlagd, men det torde dock vara ostridigt att förhandenvaron av stora lager — även om dessa för en tid undanhållas marknaden — har en pristryckande verkan och i alla händelser är ägnad att hålla tillbaka en uppåtgående prisrörelse.

Då i motionen särskilt framhålls såsom önskvärt, att restriktiva statsingripanden i näringslivet undvikas, anser sig Kollegium böra framhålla som sin mening, att ett mera omfattande genomförande av systemet med lagerproduktion måste leda till ett ökat statligt inflytande inom det ekonomiska livet.

Systemet bygger på den tanken, att staten vid en inbrytande ekonomisk kris med sjunkande priser och reducerad efterfrågan skulle i en eller annan form träda in som stödjande och i högre eller lägre grad riskbärande part i syfte att möjliggöra produktion på lager. Det förefaller ligga i sakens natur, att en återflyttning av risktagandet till de enskilda företagareintressena under de tider, då industrien kunde tillgodogöra sig högkonjunkturperiodernas bättre vinster, knappast kunde komma att obetingat äga rum, i varje fall icke förrän staten erhållit fullt vederlag för sina uppoffringar under depressionen. Ett omfattande åtagande från statens sida, avseende att bereda näringslivet sysselsättning genom lagerproduktion under depres-

sionsskedena, torde också nära nog oundvikligen föra med sig en ökad kontroll från statens sida över produktionsapparatens förändringar, såsom exempelvis nygrundning av industriföretag, utvidgningar, moderniseringar etc. Det förefaller som om systemet ut ifrån sina egna förutsättningar måste komma att leda fram till en rätt avsevärd och i detalj gående kontroll över väsentliga delar av näringslivet och till mycket viktiga modifikationer i dettas grundläggande rättsliga förutsättningar.

Då Kollegium ansett sig böra intaga en kritisk hållning till lagerproduktionssystemet som ett mera allmänt användbart remedium mot de ekonomiska depressionerna innebär detta icke att Kollegium skulle ställa sig avvisande till varje tanke på lagerproduktion. Enligt Kollegii mening bör sådan produktion i vissa fall kunna tillgripas, men dylika åtgärder kunna icke, även om de i särskilda och begränsade fall visa sig nyttiga, ge anledning till förhoppningar om gagneligheten av en mera utsträckt användning av systemet i fråga.

Andra omständigheter än de ovan anförda mana också till återhållsamhet. Kollegium anser sig sålunda kunna i huvudsak ansluta sig till de av Stockholms handelskammare anförda synpunkterna. Givetvis finnes det slag av varor, exempelvis järnmalm, där otvivelaktigt en viss lagring kan ske, utan att åtminstone användbarheten minskas. Dock torde urvalet av lämpliga varor få anses ganska begränsat och därmed blir också effekten av lagringsåtgärder relativt liten. En lagring hos de enskilda förbrukarna av produktions- och konsumtionsartiklar av sådant slag, som nämnes av Stockholms handelskammare, kan tänkas få en viss verkan, för den händelse det rör sig om inom landet tillverkade artiklar, men sker den i stor omfattning, torde den också medföra en del olägenheter.

Kollegium får även, under hänvisning till de inkomna yttrandena, erinra om att åtskilliga utredningar redan pågå eller äro under remissbehandling, vilka ha mer eller mindre avseende på den föreliggande frågan. Viktigast bland dessa är kanske 1934 års byggnadsindustrisakkunnigas betänkande, som behandlar ett bland de områden av näringslivet, där konjunkturvariationerna äro utpräglade och ha omfattande verkningar. Det förefaller Kollegium, som om en ytterligare utredning rörande byggnadsindustrien i nu förevarande hänseende för närvarande ej skulle kunna tänkas giva några viktigare nya synpunkter.

En anpassning efter sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar enligt på förhand uppgjorda planer torde möta åtskilliga svårigheter. Det lär nämligen i allmänhet vara en nästan olöslig uppgift att någon längre tid i förväg skaffa tillräcklig kunskap om de växlingar, som komma att inträffa. Uppgiften kan kanske i begränsad utsträckning lösas, t. ex. i fråga om vissa — men långt ifrån alla — gruvor, där själva underlaget för verksamheten, nämligen i detta fall malmfyndigheten, är väl känt till kvantitet och beskaffenhet i övrigt samt avsättningsmöjligheterna kunna tillräckligt väl överskådas.

I fråga om skogsindustrierna kunna kanske också vissa liknande förutsägelser rörande framtiden vara möjliga ehuru med betydligt mindre precision. I det stora flertalet fall inom näringslivet i övrigt torde man dock icke kunna komma längre än till högst osäkra antaganden. Det kanske vore tänkbart, att några allmänna linjer kunde uppdragras för de åtgärder, som i de särskilda fallen, allteftersom dessa bliva aktuella, böra och kunna tillgripas. En dylik planering torde dock bliva en synnerligen vansklig och

omfattande uppgift, om den skall givas en sådan utformning, att den går utöver mera allmänna rekommendationer.

Under hänvisning till vad ovan anförts får Kollegium som sin mening uttala, att den föreslagna utredningen knappast skulle komma att giva mera påtagliga, generellt tillämpliga resultat. Kollegium vill för sin del förorda, att — såsom redan skett i åtskilliga fall — mera begränsade, regionala eller vissa industrier berörande arbetsuppgifter tagas under behandling efter hand och i de fall, då så befinner vara önskvärt och påkallat.

I avgörandet av detta ärende ha deltagit generaldirektören Gjöres samt kommerseråden Matz och Carlborg, den sistnämnde föredragande.

AXEL GJÖRES.

Harald Carlborg.

Aug. Borgström.

Bilaga 2.

Stockholm den 1 mars 1939.

Till riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott.

Genom remiss den 3 februari 1939 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att till riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott avgiva begärt yttrande — varav avskrift skulle av styrelsen samtidigt tillställas finansdepartementet — över en inom kammaren väckt motion, nr 272, angående utredning rörande möjligheterna att mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar (likalydande med motion nr 191 i första kammaren). Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

Motionärerna utgå från den uppfattningen, att under den allmänna diskussionen om möjligheterna att genom offentliga åtgärder mildra de ekonomiska växlingarna uppmärksamheten ensidigt inriktats på offentliga arbeten, vilka visserligen enligt motionärernas mening kunna utöva en hälsosam utjämnande inverkan på konjunkturfluktuationerna men icke böra tillmätas allmän avgörande betydelse. Beredskapspolitiken borde därför innefatta även åtgärder av annat slag än offentliga arbeten, vilka åtgärder i vissa lägen kunde tänkas i första hand påkallade. Eftersom det är nödvändigt att i god tid och icke först när en depression redan inträtt studera vilka åtgärder man kan vidtaga för att bibehålla en så jämn verksamhet som möjligt inom olika produktionsgrenar, finna motionärerna det angeläget, att problemet om åtgärder till förhindrande av ekonomiska depressioner undersökes i hela sitt sammanhang utan förutfattade meningar rörande de offentliga arbetenas dominerande roll.

Då konjunkturväxlingarna enligt allmän erfarenhet starkast framträda inom kapitalvaruproduktionen, medan framställningen av rena förbrukningsartiklar förhåller sig mera stabil, gäller frågan, vad som kan göras för att befordra en jämnare produktion av kapitalvaror. Motionärerna hänvisa härvid i första hand till byggnadsverksamheten, som normalt torde utgöra bortåt

hälften av den totala realkapitalbildningen i Sverige. Med hänsyn till denna byggnadsverksamhetens dominerande roll inom investeringsverksamheten blir problemet att utjämna denna till stor del en fråga om stabilisering av byggnadsverksamheten på önskvärd nivå.

Vid sidan härav framstå såsom den viktigaste möjliga anledningen till svårigheter för landets näringsliv variationer i exporten, beträffande vilka möjligheterna till direkt påverkan genom svenska åtgärder äro ytterst begränsade. Motionärerna anvisa såsom tänkbara åtgärder i syfte att motverka en konjunkturförsämring genom exportinskränkning dels stöd åt lagerproduktion av sådana varor, som icke minska i användbarhet genom lagring, dels extraordinära offentliga beställningar av varor, som exportföretagen kunna framställa, dels slutligen medverkan från det allmännas sida till omändrings- och förbättringsarbeten av olika slag inom exportföretagen, varigenom dessas arbetare kunde sysselsättas under depressionen.

Motionärerna hänvisa vidare till det omfattande problemet om arbetskraftens anpassning efter sysselsättningsmöjligheternas lokala variationer och de därmed sammanhängande frågorna rörande arbetskraftens omskolning och förflyttning såsom alternativ till mer eller mindre permanenta subventionsåtgärder i syfte att uppehålla sysselsättning inom de drabbade områdena. Det synes motionärerna önskvärt, att dessa frågor upptagas till samlad behandling, varigenom till en början klagöres huru stort omflyttningsbehovet i vårt land sannolikt kan väntas bli under loppet av närmaste årtionde, t. ex. på grund av en förutsebar råvarubrist inom vissa områden.

Motionärerna yrka, att de uppgifter och problem, vilka berörts i motionen och vilka sträcka sig vitt utöver frågan om förberedande av allmänna arbeten, böra under utnyttjande av den senaste utvecklingens inhemska och utländska erfarenheter och med beaktande av Sveriges speciella förhållanden upptagas till en sammanhängande och metodisk granskning.

Styrelsen delar helt den principiella uppfattning, varpå motionen synes grundad, rörande nödvändigheten att samordna de olikartade ekonomisk-politiska och socialpolitiska åtgärder, som kunna medverka till en utjämning av konjunkturfluktuationerna. Inom varje gren av den ekonomiska och sociala politiken, som i beaktansvärd grad kan ha betydelse för konjunkturutvecklingen, bör så vitt möjligt åtgärderna planeras och i tiden fördelas på sådant sätt, att de bringas att harmonisera med ett gemensamt konjunkturpolitiskt syftemål. Den svenska konjunkturpolitiken under föregående depression innebar ju även en samordning av penningpolitiska och finanspolitiska åtgärder med en direkt arbetsanskaffningspolitik genom offentliga arbeten; även jordbruksstödet kommer ur denna synpunkt i beaktande med hänsyn till sina köpkraftsuppehållande verkningar. Det synes även styrelsen självklart, att beredskap för en kommande kris bör innefatta icke endast beredskap beträffande offentliga arbeten i mera begränsad mening — även om dessa enligt styrelsens mening måste komma att spela en mycket framträdande roll även under en kommande depression — utan jämväl beträffande andra tänkbara åtgärder, som kunna verka i samma riktning, och däribland även sådana, som stimulera de enskilda företagen till en konjunkturutjämning fördelning i tiden av deras realinvesteringar i form av såväl lagring som ny- och ersättningsanskaffning av fasta anläggningar. Ett dylikt ändamål förelåg beträffande den vid förra årets riksdag antagna propositionen rörande skattefrihet för bolag för avsättning till konjunkturinvesteringarfond. Styrelsen erinrar om att chefen för finansdepartementet förebådat vissa initiativ till förhandlingar med representanter för det enskilda näringslivet,

vilka bland annat torde komma att åsyfta att finna metoder, varigenom företagens investeringspolitik kunde bringas i samklang med den statliga konjunkturpolitiken.

I fråga om motionärernas yrkande, att alla de med konjunkturutjämnin- gen förbundna frågorna måtte upptagas till en sammanhängande och meto- disk granskning, måste styrelsen ställa sig tveksam, huruvida ett dylikt ytterst omfattande problemkomplex lämpligen kan göras till föremål för en enhetlig utredning i sedvanliga former. Åtskilliga av de därunder fallande och i motionen berörda frågorna ha av tidigare utredningar behandlats — särskilt må hänvisas till den systematiska diskussionen i arbetslöshetsutred- ningens slutbetänkande (Statens off. utr. 1935: 6) — och andra ligga för när- varande under utredning. Byggnadsindustriens konjunkturproblem, som motionärerna enligt styrelsens uppfattning med rätta tilldelar en förstarangs- ställning i förevarande hänseenden, har behandlats av 1934 års byggnads- industrisakkunniga och torde komma att ytterligare behandlas av bostads- sociala utredningen i dess slutbetänkande. Frågor rörande arbetskraftens om- skolning och förflyttning i anpassning till strukturella förskjutningar i nä- ringslokaliseringen torde komma att beaktas av rationaliseringsutredningen och av 1937 års arbetslöshetsutredning. De enligt styrelsens mening mycket vanskliga frågorna rörande statligt stöd åt produktion på lager inom export- industrier och liknande i motionen berörda åtgärder synas styrelsen lämpli- gen böra göras till föremål för förhandlingar mellan staten och det enskilda näringslivet av den art, som förebådats; i sammanhang härmed kunna givet- vis uppkomma problem, som böra underkastas undersökning utifrån kon- kreta frågeställningar. Den i motionen ifrågasatta utredningen av omflytt- ningsbehovet i vårt land är slutligen, så vitt styrelsen kan bedöma, av den art, att den kräver ytterst omfattande och tidskrävande demografiska och näringsgeografiska trendundersökningar, vilkas utförande naturligen skulle utgöra en arbetsuppgift på lång sikt för konjunkturinstitutet eller annat per- manent undersökningsorgan.

Det finnes enligt styrelsens uppfattning anledning att befara, att en utred- ning av den art, som i motionen ifrågasättes, genom utredningsuppgiftens alltför vida och mångskiftande innehåll icke skulle lämna de konkret och praktiskt användbara resultat, som krisberedskapen kräver. Styrelsen är emellertid angelägen att framhålla som sin mening, att på åtskilliga punkter såväl undersökningar som förberedelser av annat slag i krisberedskapens syfte torde vara behövliga — där de icke redan utförts — samt att åtgärder, som i detta syfte planeras, böra rationellt samordnas. En dylik samordning torde dock kunna åstadkommas på annat sätt än genom en utredning i sed- vanliga former.

SIGFRID HANSSON.

Ernst Bexelius.

Till Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott.

Genom särskilda remisser den 28 januari 1939 har tillfälle beretts under-
tecknade organisationer att avgiva yttrande över en vid årets riksdag väckt
motion (II:272) angående utredning rörande möjligheterna att mildra de
ekonomiska fluktuationernas verkningar. Efter gemensam beredning av
ärendet tillåta vi oss anföra följande.

I motionen beröras inledningsvis de strävanden, som från statsmakternas
sida vid skilda tillfällen kommit till uttryck i syfte att genom en ökning av
de offentliga arbetena under en lågkonjunktur mildra de depressiva kraf-
ternas verkningar. Motionärerna finna det emellertid ingalunda säkert, att en
tidsanpassning av de offentliga arbetena ensam förmår utlösa en tillräcklig
effekt i önskad riktning. Möjligheten att vid sidan av allmänna arbeten vid-
taga andra åtgärder i konjunkturutjämnande syfte synes motionärerna för
den skull böra bli va föremål för en allsidig undersökning. I första hand borde
därvid beaktas spörsmålet om vad som kan göras för att befordra en jäm-
nare kapitalvaruproduktion, varvid särskilt frågan om en stabilisering av
byggnadsverksamheten på önskvärd nivå förtjänade uppmärksamhet. Vidare
syntes, enligt motionärernas mening, förutsättningarna för en produktion på
lager av lämpliga varor böra göras till föremål för studium, i främsta rummet
för att utreda exportindustriens möjligheter att kompensera de av de inter-
nationella konjunkturörelserna orsakade växlingarna i sysselsättningsgra-
den. En annan utväg, som i detta sammanhang påkallade undersökning, vore
extraordinära offentliga beställningar av sådana varor, som exportindustri-
erna kunna framställa. Motionärerna fästa även uppmärksamheten å den av
företagen redan i viss utsträckning anlidade möjligheten att under en låg-
konjunktur sysselsätta sina egna arbetare med omändrings- och förbät-
ringsarbeten av olika slag. Slutligen ha motionärerna framhållit önskvärd-
heten av att hela det frågekomplex, som sammanhänger med behovet av en
anpassning efter sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar, upptages
till enhetlig behandling, varvid klarhet borde sökas bl. a. om det sannolika
omflyttningsbehovet under loppet av det närmaste årtiondet ävensom om
möjligheterna att öka arbetskraftens rörlighet och att mildra de av en befol-
ningsöverflyttning framkallade svårigheterna.

Motionen utmynnar i en hemställan, att riksdagen ville i skrivelse till
Kungl. Maj:t anhålla om en utredning rörande möjligheterna att jämväl
annorledes än genom offentliga arbeten mildra de ekonomiska fluktuation-
ernas verkningar.

De problem, som av motionärerna upptagits till behandling, äro av sådan
allmän och viktig beskaffenhet, att det hithörande orsakssammanhanget
ävensom möjligheten att vinna av motionärerna antydda syften synas vara
förtjänta av en närmare undersökning. I visst avseende, nämligen såvitt
fråga är om förutsättningarna för en konjunkturutjämnande anpassning av
industriens investeringsverksamhet, synas de av motionärerna anförda syn-
punkterna ansluta sig till de strävanden med enahanda syftning, som vid
fjolårets riksdag ledde fram till medgivandet av rätt för aktiebolag och eko-
nomiska föreningar att i skattehänseende åtnjuta avdrag för avsättning till
konjunkturinvesteringsfond. En diskussion om möjligheterna att utbygga

redan vidtagna åtgärder härutinnan synes tillhöra de mera aktuella näringspolitiska uppgifterna.

Vissa andra av de i motionen angivna spörsmålen, exempelvis problemet om en anpassning av arbetskraften efter sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar, sammanhännga enligt vår uppfattning med de på längre sikt verksamma omvandlingarna inom folkhushållet och samhällslivet, vilka principiellt äro att särhålla från de med konjunktursvängningarna sammanhängande frågorna. Detta utesluter givetvis icke att en samlad behandling av de många och komplicerade uppgifter, som successivt aktualiseras av de lokala förändringarna i produktionen, kan komma att befinnas önskvärd. Praktiska lämplighetsskäl tala dock enligt vår uppfattning för att en enhetlig översyn av sistnämnda problemkomplex får anstå i avbidan på resultatet av de utredningar, som för närvarande pågå rörande ett antal hithörande frågor. Vi tillåta oss i detta sammanhang erinra om att rationaliseringsutredningen, vars betänkande väntas inom den närmaste tiden, torde hava att beakta de i samband med driftkoncentrationer och driftnedläggelser uppkomna förändringarna i sysselsättningsmöjligheternas lokalisering, att spörsmålet om den bohuslänska industriens framtidsutsikter är under behandling inom granitutredningen, att frågan om Blekinge läns försörjningsmöjligheter undersökes av blekingeutredningen, att en särskild kommitté arbetar med uppgift att studera arbetslöshetsproblemen och näringslivets allmänna läge inom Västernorrlands län och att slutligen 1938 års gruvsakunniga enligt de för denna utredning gällande direktiven ha att uppmärksamma de sociala problem, som äro att förvänta, när brytningen i västerbottensgruvorna en gång kommer att upphöra. Å andra sidan kunna förutsebara strukturella förändringar vinna beaktande redan vid förberedandet av åtgärder för mildrande av konjunkturvåxlingarna. Vid ett övervägande av konjunkturpolitiska beredskapsåtgärder från näringslivets sida synes kontakt i lämplig utsträckning böra uppehållas med nu nämnda specialundersökningar.

Utformningen av riktlinjerna för en konjunkturutjämnande politik från näringslivets egen sida förutsätter en väsentligt vidgad kunskap om de faktorer, vilka härvid kunna tänkas bliva av betydelse. Motionärerna ha kraftigt understrukit denna synpunkt och ha härpå grundat sitt förslag om en utredning av hithörande spörsmål. Frågan huruvida denna utredning borde anförtros åt särskilt tillkallade sakkunniga eller om densamma kunde tänkas handhavas av något för ändamålet lämpat redan existerande organ har av motionärerna lämnats öppen. Med avseende å denna fråga vill det synas, som om praktiskt taget alla de i motionen avhandlade spörsmålen vore av beskaffenhet att falla inom området för konjunkturinstitutets verksamhet. En jämförelse med de uppgifter, som utomlands pläga anförtros motsvarande statliga forskningsinstitut, synes giva ytterligare stöd åt denna uppfattning. Därest svårigheter skulle möta för konjunkturinstitutet att med nuvarande personaluppsättning genomföra ett utredningsprogram av den omfattning, varom här är fråga, föreligga, enligt vad vi tro oss veta, möjligheter att med anlåtande av medel, avsedda för särskilda undersökningar vid nämnda institut, vidtaga en för ändamålet erforderlig, tillfällig förstärkning av dess arbetskrafter. För fullgörandet av ett dylikt uppdrag förutsätta vi, att konjunkturinstitutet skall finna det önskvärdt och nödvändigt att uppehålla en kontinuerlig kontakt med industriföretagarna och deras organisationer. Sålunda torde det visa sig nödvändigt att i betydande utsträckning införskaffa uppgifter från olika branscher eller enskilda företag inom industrien. En del av det material, som nu åsyftas, lär kunna inhämtas genom kommerskollegium.

Därutöver torde för undersökningen erforderliga sakuppgifter ävensom övriga upplysningar och råd i praktiska frågor i betydande utstäckning kunna tillhandahållas konjunkturinstitutet från de industriella huvudsammanslutningarna i första hand genom Industriens utredningsinstitut. Detta är berett att lämna det bistånd, som i förevarande hänseende kan påkallas. Om, såsom från regeringshåll förebådats, förhandlingar komma till stånd mellan staten och näringslivet rörande olika näringspolitiska spörsmål, lära i sådant sammanhang såväl konjunkturinstitutet som Industriens utredningsinstitut få sig dylika utredningsuppgifter förelagda, varvid de av motionärerna berörda problemen förvisso torde komma att inkluderas.

Beträffande de frågor, som enligt motionärernas mening böra göras till föremål för närmare utredning, må i korthet anmärkas följande. Av central betydelse ur industriens synpunkter äro framför allt spörsmålen om en produktion av varor på lager under en lågkonjunktur och om en konjunktur-anpassning av företagens anläggningsarbeten. I förstnämnda hänseende torde få förutsättas, att utredningen komme att ägna tillbörlig uppmärksamhet åt det grundläggande problemet, huruvida de omedelbara och direkta, köpkraftsunderbyggande verkningarna av en under depressionsperioder bedrivna tillverkning på lager kunna anses motväga de olägenheter i form av minskad expansion av den produktiva verksamheten, som på längre sikt kunna befaras bliva utlösta av alltför stora, icke saluförda varulager. Ett fullt klarläggande svar härå kan måhända icke vinnas enbart med stöd av en objektiv utredning, enär frågan i realiteten till väsentlig del sammanfaller med ett vidsträckt värdesättningsproblem, nämligen det i vilken mån konjunkturväxlingarna överhuvudtaget kunna anses vara till gagn och i vilken mån de kunna anses vara till skada för samhällets ekonomiska och sociala utveckling. Sannolikt skulle dock en viss vägledning vara att vinna genom en branschvis bedrivna, ingående undersökning av lagerstorlekens förändringar under olika faser av tidigare konjunkturcykler.

En konjunktur-anpassning av produktionen genom arbete på lager är emellertid även ett tekniskt spörsmål. Genomförd i lämplig samverkan med personer, företag och sammanslutningar, som kunna förutsättas besitta speciell insikt i lagringsfrågornas tekniska aspekter, torde en utredning med här skisserad uppläggning tvevelsutan vara ägnad att åtminstone i allmänna drag belysa även detta avsnitt av industriens konjunkturrella anpassningsproblem.

För vår del vilja vi icke fördölja, att vi på förhand äro ganska skeptiskt inställda till möjligheten att under depressionstider genomföra en mera omfattande produktion på lager utan att därmed förlänga och befästa depressionen inom åtminstone de branscher, där lagerproduktionen äger rum.

Vad åter angår en undersökning av möjligheterna till en förläggning av industriföretagens nyanläggningar och ersättningsinvesteringar till perioder av lågkonjunktur, få vi understryka motionärernas egna erinringar om att denna utväg redan förut i ej ringa utsträckning anlitas av de svenska företagen. Vad som härutöver kan göras är ovisst. Betydande svårigheter möta uppgiften att på förhand precisera ett program för en modernisering och utbyggnad av anläggningarna under en följd av år, svårigheter som — såvitt vi kunnat finna — belysas jämväl av de tämligen resultatlösa strävandena från statsmakternas sida att koordinera investeringsverksamheten inom statens egna affärsföretag med en konjunkturutjämnande finanspolitik. Vad nu sagts utesluter givetvis icke, att det vore önskvärt att så långt sig göra låter söka vinna klarhet beträffande omfattningen av de investeringsuppgifter, som inom den svenska industrien kunna förväntas bliva aktualiserade inom

en icke alltför snävt tillmätt följd av år, ävensom beträffande den utsträckning, vari dylika investeringar kunna förläggas till tider av i övrigt minskad industriell aktivitet. Hänsyn torde därvid böra tagas jämväl till anläggningar, vilka icke äro att betrakta såsom omedelbart räntabla men som likväl på grund av särskilda omständigheter, av exempelvis social karaktär, kunna framstå såsom motiverade ur företagens egna synpunkter.

Vad vi i det föregående i olika sammanhang uttalat innebär en reservation på åtskilliga punkter med avseende å möjligheterna att även medelst en beredskapspolitik, som utsträcker till de i motionen berörda områdena, komma till rätta med konjunkturväxlingarnas problem. Vårt lands ekonomiska struktur, enkannerligen den roll som exportindustrien spelar för folkförsörjningen, gör det föga sannolikt att man genom avsiktliga ingripanden skall kunna i väsentlig grad kompensera verkningarna av utifrån härrörande konjunkturpressande impulser. Detta utesluter icke, att inom begränsade avsnitt av näringslivet mera betydande resultat kunna vara att vinna. I sistnämnda omständighet ligger måhända å andra sidan en viss risk för att åtgärder, som verka konjunkturdämpande, på särskilda punkter drivas så långt, att stagnationstendenser av svårberäknelig räckvidd i stället för betingelser för en återhämtningsprocess komma att utlösas. Att söka giva vissa, om ock allmänt hållna, praktiskt användbara anvisningar för lösningen av det betydelsefulla avvägningsproblem, som här möter, nämligen spörsmålet om den riktiga tidpunkten för insättandet av och det riktiga måttet å de konjunkturstimulerande krafterna, framstår därför även det såsom en uppgift, vilken näppeligen kan lämnas obeaktad av den ifrågasatta utredningen.

Under hänvisning till det anförda få vi förklara oss intet hava att erinra mot att en utredning av de i den remitterade motionen berörda frågorna — med undantag för spörsmålet om sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar, beträffande vilket en samlad översyn torde böra anstå i avbidan på resultatet av pågående särskilda undersökningar — verkställas av konjunkturinstitutet i samarbete med härför lämpade organ inom industrien.

Stockholm den 28 februari 1939.

SVERIGES INDUSTRIFÖRBUND.

K. F. Göransson.

/ Vilhelm Lundvik.

SVENSKA ARBETSGIVAREFÖRENINGEN.

Gustaf Söderlund.

Bilaga 4.

Till Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott.

Genom remisskrivelse den 28 januari 1939 har Landsorganisationen i Sverige beretts tillfälle att avgiva yttrande över av herr Andersson m. fl. i andra kammaren och herr Larsson m. fl. i första kammaren väckt motion angående utredning rörande möjligheterna att mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar. Landssekreterariatet får på Landsorganisationens vägnar anföra följande:

Landsorganisationen delar motionärernas uppfattning, att konjunkturväxlingarna äro ödesdigra och medföra olycksbringande sociala verkningar, särskilt för de medborgargrupper, som utsättas för arbetslöshet, och hos såväl dem som andra skapa en social otrygghetskänsla på grund av ovissheten om arbete och försörjning. Den i motionen framförda uppfattningen om samhällets skyldighet att ingripa i syfte att mildra verkningarna härav delas även av Landsorganisationen, som tidigare haft anledning att inför statsmakterna påvisa samhällets skyldighet att skydda medborgarna mot de risker, som följa med det nuvarande produktionssystemet. Även om det kan råda delade meningar om, hur långt samhällets reglerande ingripande skall sträcka sig, ser Landsorganisationen i motionen ett understrykande av denna principiella uppfattning. I detta sammanhang vill Landsorganisationen uttala sin tillfredsställelse med de åtgärder, som från samhällets sida vidtogos under den senaste krisen i syfte att skapa arbetstillfällena och motverka arbetslöshet. Av än större betydelse skulle dessa åtgärder ha blivit om samhället varit förberett att på ett tidigare stadium ha kunnat ingripa i produktionsstödjande och arbetskapande syfte. I anslutning härtill vill Landsorganisationen uttala sin tillfredsställelse med den beredskapslagstiftning, som riksdagen 1938 antog och som torde möjliggöra ett snabbare ingripande från statsmakternas sida vid kommande kris.

Det är naturligt, att delade meningar kunna göra sig gällande när och på vilka områden av näringslivet, som krismotverkande åtgärder lämpligast skola företagas. Kunna dessa åtgärder planeras på lång sikt och sättas in i ett sådant sammanhang, att större stabilitet kan uppnås i fråga om framställning av s. k. kapitalvaror, så reduceras konjunktursvängningarnas styrka. Detta torde dock förutsätta starkare ingripande från samhällets sida, även under s. k. goda tider, i fråga om kreditgivning, produktionens planering etc. Avgörande för åtgärdernas betydelse i arbetslöshetsmotverkande syfte blir även, på vilken nivå man anser att en dylik stabilisering bör och kan ske.

I motionen sättas i detta avseende de offentliga arbetena i relation till andra tänkbara åtgärder i arbetslöshetsmotverkande syfte på ett sätt, som giver intryck av en önskan att minska de planerade offentliga arbetenas omfattning vid kommande kris. Sålunda uttalas farhågor för att offentliga arbeten och speciellt byggnadsarbeten skulle kunna tänkas medföra en obalanserad höjning av byggnadskostnaderna och därmed efter en tid medföra en kraftig inskränkning av byggnadsverksamheten. Även om en sådan utveckling kan tänkas, så torde denna exemplifiering icke kunna grundas på erfarenheter från de samhällsåtgärder, som vidtogos under den senaste krisen. De nuvarande höga byggnadskostnaderna torde icke ha samband med dessa åtgärder, utan bero på i främsta rummet ett ökat behov av rymligare och bättre bostäder. Vid en kommande lågkonjunktur torde man ha att emotse en mycket stark

inskränkning i den enskilda byggnadsverksamheten. Med hänsyn härtill och till att bostadsfrågans lösning är ett samhällsintresse, som för att kunna tillvaratagas kräver, att bostadsproduktionen stabiliseras på en hög nivå, synes det Landsorganisationen icke vara påkallat, att man nu överväger åtgärder till förändring av inriktningen av den samhälleliga krisberedskapen i fråga om offentliga byggnadsarbeten eller i fråga om den statliga bostadspolitiken. Däremot torde det vara påkallat att frågan om möjligheterna att förhindra enskildas oskäligen vinster på tomtspekulationer utredes, liksom frågan om i vad mån monopolbildningar inom byggnadsmaterialbranschen förhindrar byggnadsindustrins stabilisering på en med hänsyn till bostadsbehovet önskvärd nivå.

I fråga om vad i motionen anföres angående åtgärder i syfte att kunna möta variationerna i exporten genom att skapa förutsättningar för exportföretagen att producera på lager, och att samhällets möjligheter att bära en del av kostnaderna för denna lagerhållning måtte bli föremål för undersökning, så har Landsorganisationen ingen erinran att göra mot en utredning här- om. Landsorganisationen har icke heller något att erinra emot en utredning i vad mån som samhället genom extraordinära offentliga beställningar kan skapa möjligheter för exportföretag att hålla driften igång under en lågkonjunktur. Åtgärder i den riktningen böra dock avvägas med hänsyn- tagande till företagens ekonomiska möjligheter att utan hjälp från det all- männa hålla driften igång.

Beträffande vad i motionen anföres om önskvärheten av en utredning om och i vad mån det kan finnas möjligheter att anpassa samhällets arbetslös- hetslindrande åtgärder till sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar samt öka arbetskraftens rörlighet, så äro dessa förhållanden, enligt vad Landsorganisationen erfarit, föremål för undersökning av rationaliserings- utredningen. Med hänsyn härtill torde det icke vara motiverat, att dessa - spörsmål innefattas i en eventuell utredning.

I anslutning till vad i det föregående anförts, och under förutsättning att detta beaktas, har Landsorganisationen ingen erinran att göra mot, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en utredning rörande möj- ligheterna att mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar.

Stockholm den 28 februari 1939.

LANDSORGANISATIONEN I SVERIGE.

Gunnar Andersson.

/ Torvald Karlbom.

Bilaga 5.

Till Riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott.

Riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott har berett Kooperativa förbundet tillfälle att avge yttrande i anledning av motionen nr 272 angående åtgärder för att mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar. Kooperativa förbundets styrelse får i anledning härav anföra följande:

Styrelsen har tidigare i olika sammanhang, bl. a. i remissyttrande över arbetslöshetsutredningens betänkande, understrukt betydelsen av att från det allmännas sida lämpliga åtgärder i form av offentliga arbeten och anorledes vidtagas för att under depressionsperioderna motverka en minskning av produktions- och sysselsättningsvolymen. Styrelsen har därvid samtidigt erinrat om det kända faktum, att möjligheterna att i vårt land föra en depressionsbekämpande och konjunkturutjämnande politik äro mer begränsade än i åtskilliga andra länder, beroende på att det svenska näringslivet i så hög grad påverkas av världskonjunkturerna via våra exportindustrier. Gjorda beräkningar utvisa nämligen att omkring en tredjedel av den svenska industriproduktionen torde arbeta för export, och att ungefär 35 procent av hela det i industristatistiken redovisade industriarbetarantalet sysselsättes i exportindustrin.

Givet är emellertid, att inom den i viss mån begränsade ram, som det svenska näringslivets nyssnämnda struktur uppdrager, kunna åtskilliga åtgärder från det allmännas sida vidtagas i syfte att uppehålla produktions- och inkomstvolymen inom landet under depressionsperioderna. De på det hela taget gynnsamma erfarenheterna av den statliga konjunkturpolitiken i Sverige under den världsekonomiska depressionen tyda otvivelaktigt även härpå.

I motionen påpekas med all rätt den centrala betydelsen av att den statliga konjunkturpolitiken främst inriktas på »att befordra en jämnare produktion just av kapitalvaror». För att nå detta syfte tarvas enligt motionärernas uppfattning i första hand, eftersom byggnadsverksamheten torde motsvara ungefär hälften av Sveriges totala realkapitalbildning, att i beredskaps-syfte undersökningar ske i fråga om under vilka betingelser »en stabilisering av byggnadsverksamheten på önskvärd nivå» kan komma till stånd.

Vad åter gäller möjligheterna att inom de för världsmarknadsförändringarna ytterst känsliga exportindustrierna åstadkomma en statligt påverkad »motkonjunktur», räkna motionärerna med i huvudsak tre möjligheter:

1. Statligt stödd produktion på lager av sådana varor, som icke minska i användbarhet genom lagring.

2. Extraordinära offentliga beställningar av varor som exportföretagen kunna framställa.

3. Statligt stöd för sådana omändrings- och förbättringsarbeten, som företagen lämpligen kunna igångsätta under depressionsperioderna.

Styrelsen finner det i och för sig vara av intresse, att undersökningar på sätt motionärerna föreslå vid lämplig tidpunkt företagas beträffande det allmännas möjligheter att bl. a. i nu angivna trenne avseenden bidra till att uppehålla produktions- och inkomstvolymen inom exportindustrierna. Emellertid synes, för den händelse en utredning härom framdeles kommer att beslutas, vissa andra problem i detta sammanhang böra uppmärksam-

mas. Av stort intresse att få närmare belyst vore enligt styrelsens mening spörsmålet, huruvida den av vissa exportindustrier genom kartellavtal med motsvarande industrier i andra länder bedrivna avsättningspolitiken i olika situationer och på längre sikt verkligen tillgodoser det allmänna samhällsliga intresset av en stor och jämn produktions- och sysselsättningsvolym inom industrierna i fråga. Styrelsen förbiser icke problemets ytterst komplicerade natur, vilken bl. a. i vissa fall kan sammanhånga med önskemålet att på längre sikt hushålla med inhemska råvarutillgångar i syfte att på så sätt av utländska köpare uttaga vissa knapphetspriser. Emellertid lär det icke kunna bestridas, att i en del situationer vissa exportindustriernas kartellbundna pris- och avsättningspolitik kan leda till en konflikt mellan ett kortsiktigt vinstintresse och ett intresse på längre sikt av största och jämnast möjliga produktions- och sysselsättningsvolym. Det torde sålunda för att taga ett exempel vara uppenbart, att om i två länder, som i några branscher stå i förbindelse med varandra såsom råvaruleverantörer åt varandra, en monopolistisk prisbildning genomföres på de respektive exportråvarorna, kommer detta att ogynnsamt påverka produktionen och sysselsättningen på både råvaru- och fabrikatstadiet inom ifrågavarande branscher i de båda länderna. Då det här berörda problemkomplexet står i ett ytterst intimt samband med spörsmålet om en utjämning av den ekonomiska aktiviteten inom vissa exportindustrier medelst en på antingen enskilt initiativ eller med statligt stöd bedriven lagringsverksamhet av avsaluprodukterna, vill styrelsen påyrka, att en eventuell utredning beaktar även de här betonade sidorna av spörsmålet.

I motionen har vikt lagts vid önskemålet, att vissa — på grund av ändrade efterfrågerelationer — på hemmamarknaden skeende industriella strukturförändringar på längre sikt icke böra motverkas genom att samhälleliga permanenta subventionsåtgärder genomföres i syfte att »hålla en oräntabel produktion vid liv». Motionärerna betona den svårighet som strävandena att bereda befolkningen en jämn sysselsättning möta i »behovet av anpassning efter sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar» (kursiverat i motionen). Det heter vidare: »När arbetstillfällena inom ett område avtaga i antal kan det bli nödvändigt, att en del av befolkningen avflyttar till andra trakter.» Med utgångspunkt från dessa överväganden föreslå motionärerna, att frågan om på vilka vägar det allmänna kan underlätta arbetskraftens omflyttning och överhuvud öka dess rörlighet synes förtjänt av att upptagas till samlad behandling.

Styrelsen delar motionärernas uppfattning om vikten av att detta spörsmål upptages till närmare utredning, men vill påpeka, att frågan icke blott har betydelse för den industriella delen av näringslivet. Alla kända data om befolkningsutvecklingen och de sannolika framtida försörjningsmöjligheterna i det svenska samhället synas tala för att problemet om ett underlättande av befolkningens överflyttning i större skala har särskilt stor aktualitet för jordbruket och förmodligen i all synnerhet för det norrländska jordbruket. Då en sådan befolkningsomflyttning i regel är en synnerligen tidskrävande process, som i många fall med större lätthet först kan äga rum i samband med en generationsväxling, synes det önskvärt, att en utredning härom upplägges i syfte att skapa ett verkligt långtidsprogram för det allmänna åtgöranden (såsom genom utbyggande av en omfattande och effektiv yrkesutbildning för arbetskraften, varigenom denna får förutsättningar att vinna sin utkomst inom andra lämpliga yrken). Ur denna syn-

punkt kan det framstå som mindre ändamålsenligt att upptaga detta spörsmål till utredning i samband med de mer korttidsbetonade variationer i sysselsättningsvolymen, som sammanhånga med de industriella konjunkturvåxlingarna. Det torde nämligen vara uppenbart, att om en dylik utredning företas med sikte på de konjunktorella variationerna i sysselsättningen, exempelvis under trycket av de svårigheter, som en lågkonjunktur alstrar, blir det icke möjligt att på problemen anlägga de praktiska långtidssynpunkter, som äro av verkligt central betydelse för dessa frågors rätta bedömande.

Som av det anförda framgår, vill styrelsen, för den händelse statsmakterna nu skulle finna en utredning om möjliga åtgärder för att underlätta befolkningsomflyttningar påkallad, förorda att denna icke infogas i den av motionärerna begärda utredningen om åtgärder för de industriella konjunkturvåxlingarnas mildrande utan företages såsom en fristående allmän undersökning, avsedd att belysa det svenska näringslivets folkomflyttningsproblem överhuvud taget betraktade på *långre sikt*.

Vad slutligen beträffar frågan om lämpligheten att nu igångsätta den utredning om medlen för de industriella fluktuationernas dämpande, som motionärerna föreslå, vill styrelsen framhålla, att det ur flera synpunkter synes önskvärt att avvakta resultaten av de förebådade planerna på upptagande av systematiska överläggningar mellan representanter för statsmakterna och för näringslivet beträffande möjligheterna och formerna för ett samarbete mellan dessa båda parter. Då nyssnämnda överläggningar, för vilka sedan motionen skrevs f. ö. vissa fastare former lära ha skapats, av allt att döma i hög grad måste komma att beröra bl. a. de problem, som motionärerna åsyfta, och då sådana praktiskt inriktade diskussioner vidare torde erbjuda en väsentligt smidigare och snabbare metod att nå de eftersträfvade resultaten på vissa områden, synes det enligt styrelsens uppfattning vara välbetänkt, att frågan om en allmän utredning får vila i avvaktan på resultaten av nyssnämnda samarbete.

Stockholm den 1 mars 1939.

KOOPERATIVA FÖRBUNDET.

Albin Johansson.

Mauritz Bonow.